Historien formar Irland

I NAMN av den Allra Heligaste Treenigheten, från vilken all makt utgår och till vilken, såsom vårt slutliga mål, alla handlingar av människor och stater måste hänföras sig, vi, Irlands folk, ödmjukt erkännande våra förpliktelser till vår Gudomlige Herre, Jesus Kristus, som upphöjdt våra förfäder under århundradens prövning, tacksamt ihågkommande dessa förfäders hjältemodiga och outtröttliga kamp för att återvinna vårt folks rättmätiga självständighet . . ." Så heter det i inledningen till republiken Irlands författning. Här framhävs statens ideologiska grundvalar: religionen och den genom självständighetskampen helgade nationalismen. I författningens första artiklar ställs de krav som det återstår att realisera under formen av fastställande av fakta: "Den irländska nationen betygar sin grygglöa, oförytterliga och suveräna rätt att välja sin egen styrelseform . . . I överensstämmelse med sin egenart (genius) och sina traditioner"; "det nationella området består av hela ön Irland, dess ör och dess territorialvatten"; "statens namn är Eire eller, på engelska språket, Ireland." Författningen förnekar alltså Irlands uppdelning; att den faktiskt föreligger kommer fram i några ord om det provisorium som existerar

Carsons stats statsför parla- mentshuset i Belfast.

före "det nationella områdets återupprättande".

*

Irland kom nominellt under England redan på 1100-talet, men det engelska styret var i realiteten länge begränsat till vissa städer och kustområden; ett tecken på den lösa förbindelsen är att den protestantiska reformationen inte genomdrevs på Irland. Den verkliga erövringen skedde under 1600-talet, genom krig som kunde betecknas såsom undertryckanden av uppror, så under drottning Elisabets sista regeringår, under Cromwell och efter "den ärurika revolutionen" och Vilhelms av Oranien tronbestigning. Dessa krig kännetecknades av att härdhet som måste ses mot bakgrunden av att irländarna var "papister", att de stödde i England avsatta styrelser (Stuartarna mot Cromwell och Oranien) samt att de fick hjälp av arvfienden Frankrike. Från slaget vid Boyne i juli 1690 var Irland kuvat i mer än två hundraår; de små uppror som utbröt under den tiden krossades utan svårighet.

Religion, strategi och ekonomi var ideologiska stöd för det brittiska väldet. Den katolska vidskepelsen borde hållas nere, England kunde inte ett par tiotal mil från sin kust tolerera ett land som var självständigt och fientligt och sannolikt skulle liera sig med Frankrike, Irland betraktades som en koloni, som skulle leverera råvaror till moderlandet och bilda avsättningsplats för dess industriprodukter. Ett irländskt parlament bevarades, men det representerade blott den protestantiska minoriteten, eller rättare överklassen inom denna; större delen av jorden ägdes av engelsmän, ofta bosatta i England, medan brukarna var infödingar i ofrihet och fattigdom.

De härskande tänkte stundom på att gå än längre. Varför inte befolka större delen av Irland med pålitliga protestanter och låta katolikerna tränga inom ett av de fyra landskapen, förvandlat till ett ofantligt koncentrationsläger? Sådana planer hyste Cromwell och andra. Men blott ett mindre steg togs i den riktningen. Redan på början av 1600-talet överfördes många tusen protestantiska nybyggare, huvudsakligen skottar, till Ulster, och den äldre befolkningen fördrevs därifrån; Ulsterbesättningen (the Ulster planta- tion) fick sedermera stadigt förstärkning genom nya invandrargrupper. Därmed grundlades den uppdelning som är problemet framför alla andra på det nutida Irland. Protestanterna i Ulster blev papisthatare av rang, de bildade föreningar till trons försvarande — Orangeklubbar till Vilhelms av Oraniens minne — och förenade av slaget vid Boyne blev nationaldag.

Ett resultat av denna hänsynslösa ekspansionspolitik var att de förmögna och bildade bland katolikerna decimerades genom dödande (mord och avrättningar), konfiskationer och deportationer eller utvandring. Den katolska "överklassen" kom huvudsakligen att bestå av präster, och den nära förbindelsen mellan katolicism och nationalism framjades; situationen var ungefär densamma som i Quebec i Kanada, där franskmännen efter den engelska erövringen omkring 1760 hade kvar blott präster som ledande socialgrupp. Irlands gentlemän spriddes som legoknektar över Europa, och deras namn dyker upp i franska, spanska och italienska fältåg. Men bland den utfattiga befolkning som blev kvar hade den brittiska kronan lätt att finna bil-

Situationsbilder från oroligheter på Irland år 1881.

ligta och lydiga rekryter; de irländska regementena blev berömda som det växande imperiets stöttrupper.

"I min ungdom menade man protestanterna då man talade om irländarna, men nu är det katolikerna som äsyftas", skrev den gamle lord Beresford omkring 1850. Det är ett karaktäristiskt uttalande. På 1700-talet var irländarna, de katolska irländarna, ett stumt folk. Protesterna och revoltförsöken mot det brittiska styret leddes av protestanter, från Jonathan Swift till Grattan och Wolfe Tone; dessa protestanter och engelsmän försökte skapa Irland utan order från London, vare sig de uppträdde som represen- tanter blott för den härskande minoriteten eller kände sig som ledare av en irländsk — katolsk o c h protestantisk — nation. Den franska revolutionen stimulerade en demokratisk nationalism av denna sistnämnda typ, med 1798 års upprorsförsök av några protestantiska och katolska grupper som främsta demonstration. Två år senare avskaffades det irländska parlamentet och Irland blev, med ett hundratal represen- tanter i Westminster, en del av England.

*

Genom att det brittiska parlamentet beviljade katolikerna valrätt och valbarhet samt steg för steg utsträckte rösträtten — reformer som föga påverkades av irländska krav — uppstod förutsättningar för de strömningar och rörelser som format det nutida Irland. En nationell rörelse växte sig stark, som vann stöd huvudsakligen bland katolikerna, med självstyrelse och omdaningen självständighet på programmet. Sedan omkring 1870 bildade företalet representanter från Irland ett nationalistiskt parti i underhuset med protestanten Charles Parnell som ensamt ledare från 1880; de krävde vidsträckt autonomi (home rule) och hembjöd sitt stöd åt det engelska parti som ville främja denna önskan — under femtio år blev därför den irländska frågan en centralpunkt i engelsk inrikespolitik. Då liberalerna under Gladstone år 1885 upp-

tog home rule-kravet blev splitt- ringen inom själva Irland akut. Nationalisterna stödde och eggade Gladstone. Protestanterna i Ulster åter slöt sig till de konservativa som i home rule såg ett medel att sönderstyrta imperiet. Den engelska högerns mest hänsynslöse demagog, lord Randolph Church- ill, drog de yttersta konsekvenserna av läget då han förklarade att "nu är det tid att spela ut Orange- kortet" och i ord som sedan smattrat från tusen talarstolar manade Ulster till vägnat mot- stånd om home rule genomfördes:

"Ulster will fight
and Ulster will be right."

Genom en rad konservativa segrar, vunna främst på frågan om home rule, kom konflikten inom Irland under de följande årtion- dena i bakgrunden. Men då libe- ralerna fick makten 1905 och efter 1910 åra val blev beroende av de irländska nationalisternas röster framförde änyo home rule-för- slaget, och krisen från 1886 kom åter, förstärkt och tillspetsad. Under ledning av sir Edward Carson, Ulsters nationalhjälte, och med stöd av högerns partichefer bildades i Ulster en frivillig armé som skulle värna provinsens fri- het mot det tilltänkta irländska parlamentet, och Ulstermänen lovade i en höglidig överens- kommelse (the Ulster covenant) att hålla samman. I södra Irland upprättrades friskaror, redo att slå ned Ulsters motstånd. Hotet om inbördeskrig gällde även Eng- land; liberalerna Lloyd George och Winston Churchill var för- dliga att använda trupper mot det trotsande Ulster, arméns kon- servativa officerare opponerade och begärde massvis avsked, hö- gerledaren Bonar Law ställde sig helt solidarisk med Ulster. Då en öppen konflikt syntes vara nästan ovundvikig kom det första världs- kriget; ett principbelust fattades om home rule, men genomföran- det ställdes på framtiden.

Irlands historia under 1800-talet innehåller mycket av tristess och tragik: med en befolkning av fat- tiga lantarbetare, undertryckta och beskattade av förpaktare och i England bosatta jordägare, några sporadiska revolter och försök till motstånd genom valdshandlingar, bojkott och konspirationer, en- gelska tvångslagar, som möjlig- gjorde summariska och hårda in- gripanden. En kulmination var hungeråndan omkring 1846, då befolkningen sjönk från över åtta till sex och en halv miljon ge- nom svält, sjukdomar och utvand- ring; de styrandes svaga ingrip- panden förklaras av likgiltighet och liberal ekonomi. Sedan den tiden har emigrationen i stort sett stadigt minskat befolkningen, som nu är under tre miljoner, minsk- ningen har gällt Sydirland, som från 6,5 miljoner 1841 nedgått till under tre miljoner i dag. Men det måste betonas att den engelska styrelsen, visserligen sent och motvilligt, också genomförde re- former: avskaffandet av den pro- testantiska statskyrkan, jordlagar som då friheten vanns redan gjort massan av bönder självägande.

*

Då den nuvarande politiska ord- ningen kom till stånd på Irland var utgångspunkterna givna ge- nom minnen och traditioner. Den allirländska nationalism som skymtade i slutet av 1700-talet och som är den självständiga re- publikens önskeström hade vikit för två nationalismer: den katoli- ka-sydirländska, som började söka sig rätten i ett keltiskt och gae- liskt förflutet och vars spets var riktad mot England, förtryckaren sedan århundraden; Ulsternatio- nalismen, protestantisk och en- gelsk-skotsk, som i det större Sydirland ser en hotande förtryc- kare och intensivt analuter sig till England som beskyddare. Få län- der har så helt präglats av sådana historiskt framvuxna motsättnin- gar; dagens handlingar formas av heroism, oförrätter, lidanden i det förgångna.

HERBERT TINGSTEN

(De föregående artiklarna i Herbert Tingstens serie från Irland har varit införda 4/1 och 9/1 1953.)

Tidningsstatistik

Tvåhundratrettiosex dagstidningar med en total upplaga av 3½ miljon exemplar per utgivningsdag utgör tillsammans med radion för nyhets- förmedlingen i Sverige. Av dessa exemplar kommer hälften från sto- cksdagspressen. Dessa siffror är hämta- de ur TS-boken (Tidningsstatistik AB, 200 kr.), en bok som förtjänar att uppmärksammas även av folk utanför reklam- och tidningsvärlden. Boken innehåller en mängd intres- santa uppgifter om svenskt tid- ningsväsen, dess struktur, sprid- ningsförhållanden m. m. Där finns bl. a. uppgift om den svenska dags- pressens politiska fördelning: 22,7 % — räknat efter exemplar — be- kände sig till högerpartiet, 4,4 % till bondeförbundet, 49,1 % till folkpartiet, 17,1 % till socialdemo- kraterna, 1,7 % till kommunisterna, och 5,0 % hade ingen politisk åskådning.

"TS-boken" konstaterar att den för- kättrade "populärpressen" hade en upplaga av nära 4½ miljon exem- plar, vartill kommer Vi och ICA- kuriren med sammanlagt 1 miljon. Serietidningarna, som i USA nått miljonupplagor och som förvinlett prästerskap och andra till starkt kritiska kommentarer, har även i Sverige åtnjutit ett betydande in- tresse från sin unga läsekrets. Tre serietidningar (Blondie, Fantomen och Tarzan) redovisas med en to- talupplaga av nära 200.000 exem- plar! Det har flera gånger ifråga- satts om inte den svenska fack- pressen är överrepresenterad, "TS- boken" bestrider inte denna upp- fattning. Den uppräknar inte mind- re än 359 fackpressalster i alla stor- lekar från Lantbrukskonsumenter- nas Inköpsförbunds hus- tidningar, Jordbrukarnas Föreningsb- lad, med 371.700 exemplar till små tidningar som t. ex. en om duvsvel på 400 exemplar.

Medan dagspressen ökade sin upplaga med 20 % omedelbart efter kriget, konstate- ras nu "TS- boken" att en stagnation inträtt un- der senare år. "Populärpressen" kan däremot notera en markant ökning hela tiden sedan kriget. Samma tendenser lär också göra sig gäl- lande i USA och England.

PER V. OCKLIND

Ung barnpsykolog

Kan ditt barn är en av de första nybyrarna i en allmänorienterande billighetsserie (Uggleböckerna, Bon- niers, 5:75). *Bertil Gillquist* heter författaren, en ung barnpsykolog, som har lättare än de flesta att uttrycka sig begripligt för vilka föräldrar som helst. Man behöver bara kunna läsa för att förstå de enkla, men väl illustrerade exempeln på trassel mellan barn och föräldrar och hans recept för en god hälsning. Kanske går han någon gång till överdrift; Gillqvists allmänna ovilja mot att låta barn börja skolan för tidigt därför att de då berövas ett underbart fritt förhållande kan diskuteras från fall till fall. Många stadsbarn är både olustiga och svårhanterliga i sex- årsåldern, då de anser sig för stora för lekskolan, och ofta saknar lämp- liga kamrater och lekplatser vid hemmet, samtidigt som de på många sätt vitar sin tråkad efter ordnat arbete. Det kan bli bakslag, men

Bleka Norrlandsporträtt

NAR *Helmer Grundström* givit sin senaste berättelsesamling namnet *Trähjärtat* (LT, 11 kr.) har han väl menat att novellen med samma namn ska anses vara cen- tral, men han får nog svårt att övertyga läsaren om det. Nästan allt i hans "berättelser hemifrån" som likt "Trähjärtat" handlar om olyckliga undantagsmänniskor är stereotypiserat och förflackat, och han verkar i grund och botten själv ointresserad av de människo- schabloner han lägger fram. Land- skapet griper på ett helt annat sätt tag i honom; han har upp- levt ångan kring en tröttkörd häst, doften i timmerskogen, ljudet av motorsågen på miljonen omak- ningen har gällt Sydirland, som från 6,5 miljoner 1841 nedgått till under tre miljoner i dag. Men det måste betonas att den engelsk- ka styrelsen, visserligen sent och motvilligt, också genomförde re- former: avskaffandet av den pro- testantiska statskyrkan, jordlagar som då friheten vanns redan gjort massan av bönder självägande.

*

Då den nuvarande politiska ord- ningen kom till stånd på Irland var utgångspunkterna givna ge- nom minnen och traditioner. Den allirländska nationalism som skymtade i slutet av 1700-talet och som är den självständiga re- publikens önskeström hade vikit för två nationalismer: den katoli- ka-sydirländska, som började söka sig rätten i ett keltiskt och gae- liskt förflutet och vars spets var riktad mot England, förtryckaren sedan århundraden; Ulsternatio- nalismen, protestantisk och en- gelsk-skotsk, som i det större Sydirland ser en hotande förtryc- kare och intensivt analuter sig till England som beskyddare. Få län- der har så helt präglats av sådana historiskt framvuxna motsättnin- gar; dagens handlingar formas av heroism, oförrätter, lidanden i det förgångna.

HERBERT TINGSTEN

(De föregående artiklarna i Herbert Tingstens serie från Irland har varit införda 4/1 och 9/1 1953.)

Tidningsstatistik

Tvåhundratrettiosex dagstidningar med en total upplaga av 3½ miljon exemplar per utgivningsdag utgör tillsammans med radion för nyhets- förmedlingen i Sverige. Av dessa exemplar kommer hälften från sto- cksdagspressen. Dessa siffror är hämta- de ur TS-boken (Tidningsstatistik AB, 200 kr.), en bok som förtjänar att uppmärksammas även av folk utanför reklam- och tidningsvärlden. Boken innehåller en mängd intres- santa uppgifter om svenskt tid- ningsväsen, dess struktur, sprid- ningsförhållanden m. m. Där finns bl. a. uppgift om den svenska dags- pressens politiska fördelning: 22,7 % — räknat efter exemplar — be- kände sig till högerpartiet, 4,4 % till bondeförbundet, 49,1 % till folkpartiet, 17,1 % till socialdemo- kraterna, 1,7 % till kommunisterna, och 5,0 % hade ingen politisk åskådning.

"TS-boken" konstaterar att den för- kättrade "populärpressen" hade en upplaga av nära 4½ miljon exem- plar, vartill kommer Vi och ICA- kuriren med sammanlagt 1 miljon. Serietidningarna, som i USA nått miljonupplagor och som förvinlett prästerskap och andra till starkt kritiska kommentarer, har även i Sverige åtnjutit ett betydande in- tresse från sin unga läsekrets. Tre serietidningar (Blondie, Fantomen och Tarzan) redovisas med en to- talupplaga av nära 200.000 exem- plar! Det har flera gånger ifråga- satts om inte den svenska fack- pressen är överrepresenterad, "TS- boken" bestrider inte denna upp- fattning. Den uppräknar inte mind- re än 359 fackpressalster i alla stor- lekar från Lantbrukskonsumenter- nas Inköpsförbunds hus- tidningar, Jordbrukarnas Föreningsb- lad, med 371.700 exemplar till små tidningar som t. ex. en om duvsvel på 400 exemplar.

Medan dagspressen ökade sin upplaga med 20 % omedelbart efter kriget, konstate- ras nu "TS- boken" att en stagnation inträtt un- der senare år. "Populärpressen" kan däremot notera en markant ökning hela tiden sedan kriget. Samma tendenser lär också göra sig gäl- lande i USA och England.

PER V. OCKLIND

Ung barnpsykolog

Kan ditt barn är en av de första nybyrarna i en allmänorienterande billighetsserie (Uggleböckerna, Bon- niers, 5:75). *Bertil Gillquist* heter författaren, en ung barnpsykolog, som har lättare än de flesta att uttrycka sig begripligt för vilka föräldrar som helst. Man behöver bara kunna läsa för att förstå de enkla, men väl illustrerade exempeln på trassel mellan barn och föräldrar och hans recept för en god hälsning. Kanske går han någon gång till överdrift; Gillqvists allmänna ovilja mot att låta barn börja skolan för tidigt därför att de då berövas ett underbart fritt förhållande kan diskuteras från fall till fall. Många stadsbarn är både olustiga och svårhanterliga i sex- årsåldern, då de anser sig för stora för lekskolan, och ofta saknar lämp- liga kamrater och lekplatser vid hemmet, samtidigt som de på många sätt vitar sin tråkad efter ordnat arbete. Det kan bli bakslag, men

Samgymnasiet vill bli statligt

Styrelsen för Stockholms sam- gymnasium, grundat för 50 år se- dan, har anhållit att staten skall överta läroverket och dess under- visningsverksamhet på villkor som statsverket och aktiebolaget Stock- holms samgymnasium kan komma överens om. Samgymnasiets verk- samhet äventyras enligt styrelsens åsikt av staten såväl genom den på försök bedrivna aftonskolan vid Kungsholms läroverk som ge- nom de planerade gymnasierna för vuxna.

Förutsättningar måste därför anses saknas för att Samgymnasiet skall kunna forbätta sin verksamhet som högre enskilt läroverk. För att tryggs skolans fortbestånd syns enda möjlig- heten vara att staten övertar den. Försköverksamheten med aftonsko- lan vid Kungsholmens läroverk är mycket kostsam för statsverket. Om enellertid staten övertar Stockholms samgymnasium, bör de båda kvälls- gymnasierna kunna slås ihop och kostnaderna därigenom nedbringas för denna utbildningsväg. En för- frågan under hand till aktieägarna i gymnasiebolaget har bekräftat att de kommer att ställa sig förstående till att staten övertar skolan.

*

Korea behöver 350 milj. kr.

Utrikesminister Undén mottog på torsdagseftermiddagen sir Arthur Rucker, chef för FN:s kommission för återuppbyggnadsarbetet i Korea.

Sir Arthur har, som tidigare med- delats, kommit till Sverige för att diskutera möjligheterna för svenska bidrag till det hjälpprogram som FN- kommissionen håller på att genom- föra i Sydkorea i år.

— FN-kommissionen skapades i de- cember 1950, berättar Sir Arthur. Dryga två år av fortsatt krig har för- gått utan att vi kunnat göra mycket. Den hjälp det olyckliga Korea fått under denna tid har väsentligen kom- mit från FN-kommandot. Vårt pla- nerade hjälpprogram kommer att ta till och kräva stora penningtransfer. Vi har gjort upp kalkylerna för de närmaste sex månaderna, dvs. till slu- tet av juni, och kommer då till en- insats på ca 70 miljoner dollar (över 250 miljoner kronor), som kommis- sionen måste mobilisera om inte för- hållandena i Korea skall ytterligare allvarligt försämras.

Eftersom vi funnit att frontlinjen i Korea stabiliserats och inte tror på några förändringar inom överskådlig framtid, gäller det att sätta i gång med hjälpen innan det är för sent. Korea har många naturtillgångar: ett rikt jordbruk och dito fiske, vär- defulla mineralfyndigheter med god tillgång på bl. a. kol, grafit, tung- sten och guld. Landet kan successivt göras självförsörjande om bara in- dustrin hjälpa på fötter, livsmedel förs in, kommunikationerna bygga ut osv.

Bollplan i Mariehäll.

Bygg- nämndsstyrelsen har av arbets- marknadsstyrelsen lämnats Stock- holms stads förstärkningsanslag till plan jämte erforderlig vattenledning och dränering intill en kostnad av 50.000 kr. i kvarteret Ponnyn vid

Särskild tabellkolumn för sambeskattad man

Tillkomsten av kolumn 4 i årets källskattetabell har oroat en del gifta män, som därigenom får högre källskatt än förut. Kolumnen avser gift man vars hustru har minst 2.000 kr. i årsinkomst. Sambeskattningen medför ju att då blir mannens slutliga skatt högre än den annars skulle ha varit, och riksdagen har därför beslutat att källskatteuttaget skall vara högre. Syftet är alltså att kvarskatten längre fram inte skall bli så stor.

Trasel blir det förstås om hust- run inte längre har så stor in- komst, men skattemyndigheterna inte vet om detta, utan i alla fall sätter mannen i kolumn 4. Debi- teringsavdelningen i Stockholm kändrar emellertid omgående så- dant om skattesedlarna sänds in.

Hallstavägen, Mariehäll, samt Solna församling för att till- och ombygga pastorsexpeditionen på tomt nr 2 i kvarteret Vapenhuset, Solna.

nu är tid räkna och lämna in 1952 års kassa kvitton

konsum

Hagström

populära dragspels- kurser börjar nu!

Hagströms populära dragspelskur- ser, som redan utbildat 10.000-tals dragspelare, börjar nu åter sina sikkarser. Nybörjarkurs på 10 vec- kor med undervisning av skicklig, erfaren lärare kostar 29:50 inkl. lärobok, fortsättningskurs kostar 35:—.

I STOCKHOLM börjar kurserna 19 jan. I SOLNA 20 jan. Anmäl- ningar per tel. 10 62 62.

Vidare anordnas kurser på följande platser:

Sundbyberg 12 jan. — Enskede 15 o. 14 jan. — Roserberg 15 jan. — Skälby 14 jan. — Rivsjö 17 jan. — Stuvsta 20 jan. — Aspudden 21 o. 22 jan. — Kristineberg 23 jan. — Klinten 23 jan. — Rogby 27 jan. — Årsta 28 jan. — Hökar- dingen 30 jan. — Saltsjötana 2 febr. — Bromma 3 febr. — Blacke- berg 4 febr. — Alvchamsberg 5 febr. — Gustavsberg 9 febr. — Nacka 10 febr. — Stocksund 11 febr. — Upplands Väsby 12 febr. — Kumla 13 febr.

Upplysningar och anmälningar per telefon 50 76 67!

Gitarr- och mandolin- kurserna

i Stockholm börjar den 19 resp. 23 jan.
Anmälningar per tel. 20 93 91.

Instrument uthyres till kursdel- tagarna. Erlagd hyra tillgodoräk- nas helt vid ev. senare köp.

Hagström MUSIK

Stockholm:
Stora Nygatan 32.
Tel. 10 62 62.
Klara N. Kyrkogat. 17.
Tel. 20 93 91.

NU är det HERRARNAS tur att få M-E-R-A för pengarna

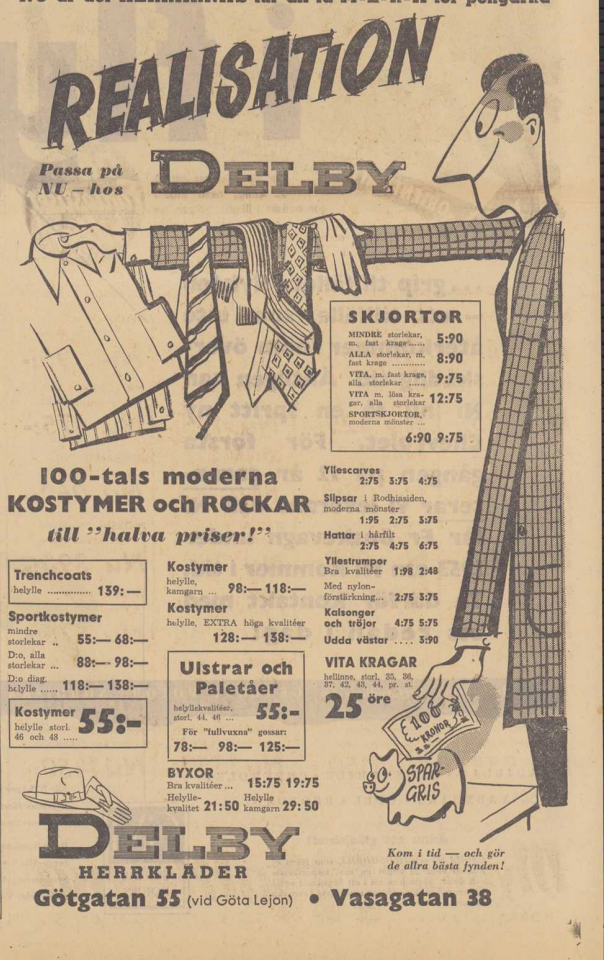

Foto- grafisk Årsbok 1953

10:50

NORDISK ROTOGRAVYR

© Tingstensamlingen Publicerad med tillåtelse av Dagens Nyheter AB.